

ASPECTE PRIVIND DEZVOLTAREA INDUSTRIEI MINIERE CARBONIFERE ÎN JUDEȚUL SĂLAJ ÎNTRE CELE DOUĂ RĂZBOAIE MONDIALE

Cărbunele, supranumit pînă nu de mult regele energiei, constituia principalul combustibil utilizat pentru punerea în funcțiune a vapoarelor, locomotivelor, a diverselor instalații mecanice ale uzinelor și fabricilor din întreaga lume.

Pe teritoriul României, dezvoltarea industrială din secolul XIX, perfecționarea mijloacelor de transport a impus apariția și dezvoltarea neîncetată a industriei extractive de cărbune.

Primele exploatări de cărbune în vechiul regat al României au fost organizate în Mehedinți la Bahna și Plostina, în 1880. În Transilvania cele mai vechi exploatări de cărbune sînt cele din Banat de la Anina, Doman și Secul care datează din 1790. În 1838 începe exploatarea cărbunelui în regiunea Brașovului la Holbav, iar în 1840 frații Hoffman obțin concesiunea exploatării cărbunelui din Valea Jiului.¹

Pe Valea Someșului primele exploatări datează din 1878. Primii care încep să activeze aici sînt frații Sigismund. În 1903 semnalăm prezența în Valea Someșului a societății belgiene „Companie des Mines de Transylvanie“.

Producția de cărbune s-a menținut în această regiune la aproximativ 2.900 tone pe an, în primele timpuri ca apoi să ajungă la 29.800 t. în 1906 și la 38.000 t. în 1913.²

În primii ani care au urmat primului război mondial, doi factori au impulsivat dezvoltarea exploatărilor carbonifere în România, anume scăderea producției în Europa, ca urmare a distrugerilor provocate de război și al doilea factor, creșterea prețurilor la petrol. Ca urmare a acestor factori, statul român încurajează dezvoltarea industriei carbonifere. După 1925 statul se interesează mai puțin de încurajarea acestei ramuri economice, care în anii marii crize economice a avut mult de suferit, una din cauze fiind creșterea interesului pentru dezvoltarea industriei petrolifere, și prin impunerea unor prețuri foarte mici la cărbunele românesc, comparativ cu prețurile pe plan mondial.³

¹ *Enciclopedia României*, III, București, 1939, pag. 609—615.

² *Idem*.

³ *Ibidem*.

Zăcămintele de cărbuni din nordul Transilvaniei, exploatate între cele două războaie mondiale se înșiruiau, unele de-a lungul și în partea nordică a căii ferate Cluj—Oradea, iar altele la sudul aceleia ce ducea de la Dej prin Jibou la Zalău.⁴

În județul Sălaj, în limitele lui dinainte de război, zăcămintele de cărbune au fost exploatate de următoarele societăți miniere: *MINELE DE CARBUNI DIN SURDUC, SOCIETATE PE ACȚII TRANSILVANIA; VALEA AGRİȘULUI, SOCIETATE ANONIMĂ ROMÂNĂ MINIERĂ; CREDITUL MINIER. SOCIETATE ANONIMĂ ROMÂNĂ și INTREPRINDEREA MINIERĂ SĂLAJANA DIN BOBOTA*. Este vorba deci de societăți particulare. Statul nu a fost interesat în exploatarea acestor zăcămintele.

Cel care a început exploatarea minelor de la Surduc a fost francezul Olivier Rivaud, căruiua îi sînt concesionate un număr de 7 perimetre miniere de către statul maghiar. În 1910 cele 7 perimetre de exploatare trec în posesia societății anonime „Minele de cărbuni Cluj” firmă franceză cu un capital de 1.200.000 franci. În 1913 societatea mai obține în aceeași zonă un număr de 13 perimetre miniere. La 30 noiembrie 1913 toate aceste perimetre trec în posesia unei noi firme *MINELE DE CARBUNI DIN SURDUC, SOCIETATE PE ACȚIUNI TRANSILVANIA*. În momentul înființării firma avea un capital de 1.200.000 de franci francezi, care pînă în 1931 ajunge la 5.000.000 franci francezi. În ceea ce privește cetățenia deținătorilor capitalului, 100% erau francezi⁵. Această societate activează la Surduc în întreaga perioadă dintre cele două războaie mondiale.

Programul pe 1914 avea scopul de a explora regiunile prin sondaje și a pregăti straturile existente printr-o exploatare economică. În 1914 cărbunile se exploata în cele două mine de la Soloma și Cristolțel de lângă Surduc. În timpul războiului s-au forțat la maximum exploatarea de cărbune fără a se face investiții noi și deschideri, ca urmare mina de la Soloma a fost inundată iar cea de la Cristolțel a fost exploatată în continuare nerațional în scopul obținerii într-un timp scurt cantități cit mai mari de cărbune și neglijîndu-se activitatea de întreținere. Toate acestea au avut ca efect restrîngerea activității în primii ani de după Unire. Ca urmare a investițiilor de capital, a evacuării apei din mina Soloma, a instalării de noi mașini, producția a crescut continuu, media anuală fiind de 27.000 tone⁶.

SOCIETATEA DE CARBUNE VALEA AGRİȘULUI (Egregyvölgyi kőszén bányatársulat) a luat ființă în anul 1904 prin cumpărarea a două perimetre miniere, „Zoltan” în localitatea Lupoia pe locul numit Valea Lupului și Arpad” în localitatea Brusturi pe locul numit Poieni de către Stall Béla din Baia Mare, care în 1913 vinde proprietățile lui Brant Viktor din Jibou și lui Ungar Miklos din Kosice (Kassa). În 1920 perimetrele au fost cumpărate de Banca Generală a Țării Românești,⁷ apoi în 1928 firma apare cu numele de VALEA AGRİȘULUI SAR cu un capital de 40.000.000 lei din care 34.375.000 lei (92,7%) deținută de cetățenii români și 3.625.000 lei (7,5%) de cetățenii francezi.⁸

⁴ *Analele minelor din România*, nr. 18, 20 oct. 1941 pag. 260—261.

⁵ Arh. Stat. Maramureș, Fond Inspectoratul geologic Minier dosar nr. 24/1928 și dosar nr. 34/1933, fila 49.

⁶ *Idem*, dosar nr. 9/1928, fila 56—58;

⁷ *Idem*, Registrul asociațiilor miniere, V, pag. 655—661, vezi și registrul concesiunilor miniere, IX, pag. 60—61.

⁸ *Idem*, dosar nr. 34/1933, fila 52;

În proprietatea asociației se găsea mina Valea Agrișului de la Lupoia, unde pînă la 1 ianuarie 1919 lucrările de extracție au fost suspendate, afară de lucrări de întreținere. În anul 1920 au fost refăcute galeriile în lungime de 1.200 m; în 1922 a fost construită linia ferată industrială cu o lungime de 10.379 m o rampă de încărcare descărcare în gara Jibou, precum și o linie de garaj în aceeași gară. De asemenea au fost aduse noi mașini și instalații ceea ce a contribuit la creșterea continuă a cantității de cărbune extras (vezi tabelele de la sfîrșitul expunerii). În aceste condiții de prosperitate, firma și-a permis o serie de cheltuieli sub formă de donații. Astfel în 1923 au fost donate bisericilor din comunele Borza și Lupoia cite un clopot de 40 kg., în 1926 a construit un pod de lemn peste Valea Agrișului, în lungime de 24 m; în 1928 au fost donate 80.000 bucăți cărămizi pentru construirea bisericii din Lupoia⁹.

Dacă facem o analiză a activității „Minelor de cărbuni din Surduc“ și a societății „Valea Agrișului“, se poate constata că în timp ce prima a avut o activitate continuă în întreaga perioadă de care ne ocupăm, cea de-a doua în 1932 își reduce considerabil producția de cărbune, apoi din 1933 pînă în 1935 și 1937 activitatea de extracție încetează complet. În anii 1938 și 1939 societatea redresează cantitatea de cărbune extras atîngînd 30.336 tone și respectiv 34.885 tone anual. Producția medie anuală a fost între 1919—1939 de aproximativ 21.030 tone.¹⁰ (vezi tabelele de la sfîrșitul expunerii).

Cauza pentru care producția a avut de suferit în anii 1932 în 1937 trebuie căutată în greutățile financiare prin care trecea societatea. Astfel, printr-o adresă din 1932 firma solicită ministerului finanțelor să-i acorde o aminare în plata datoriilor și impozitelor pentru ca mina să-și reia lucrul. Se arată apoi în același document că întreprinderii îi lipsește complet un fond de rulment, deoarece 8 milioane de lei sînt imobilizate la casa de depuneri, iar CFR plătește cărbunele după 6—7 luni de la livrare.¹¹ Situația financiară grea a pus societatea în situația de a nu putea plăti salariile muncitorilor, pe mai multe luni, ceea ce are ca urmare declanșarea grevei, la 13 februarie 1932. În martie 1932 greva încă nu încetase, ceea ce a provocat o serie de surpări în mină din cauza neîntreținerii galeriilor. Conflictul cu muncitorii este aplanat la 8 martie 1932 cînd este reluat lucrul pentru o scurtă perioadă de timp, dar la 31 martie 1932 greva reîncepe.

Sînt aduse acuzații societății „Surduc“ de către societatea „Valea Agrișului“, deoarece în urma colaborării ambelor societăți la investiții, prima a avut de cîștigat iar cealaltă a ieșit în pierdere. Printr-o adresă a societății „Valea Agrișului“ către societatea „Surduc“ se arată că: „Această situație financiară se datorește în mod exclusiv administrației abuzive din trecut, practică la societatea noastră de către conducătorii societății dvs., care au angajat societatea noastră în investiții făcute exclusiv în interesul societății dv. și cari prin diferite manopere abuzive au reușit să imobilizeze întregul nostru capital de rulment care forma sursa de alimentare a întreprinderii noastre.

Nu este locul să ne ocupăm de toate aceste abuzuri săvîrșite — se arăta în continuare în aceeași adresă — asupra cărora urmează să se pronunțe instanțele judecătorești. Fapt este că în urma acestei gestiuni abuzive, societatea noastră are față de dv. o creanță litigioasă considerabilă de mai multe milioane, în plus dv. continuați și pînă astăzi să realizați beneficii pe cale ilicită în dauna noastră, furnizînd curent comunei Jibou pe linia de forță construită cu banii societății noastre¹². Ca urmare a faptului că societatea „Valea Agrișului“ nu mai avea

⁹ *Ibidem*, dosar nr. 9/1928, fila 17—18;

¹⁰ *Analele minelor din România*, nr. 10/20 oct. 1941.

¹¹ Arh. Stat. Baia Mare, fond Inspectoratul geologic minier Baia Mare, dosar nr. 11/1932 fila 1.

¹² *Idem*.

posibilități de a-și produce singură curentul electric, o vreme l-a obținut de la societatea „Surduc“, dar deoarece a rămas în restanță cu plata a 400.000 lei pentru curent, societatea „Surduc“ refuză să-i mai furnizeze curent ceea ce face ca mina să fie în pericol de inundare ca urmare a nefuncționării instalațiilor de scoatere a apei ce foloseau ca sursă de energie, curentul electric.¹³

Din nefericire greutățile financiare în care s-a zăbătut societatea „Valea Agrișului“ au continuat mai mulți ani avînd ca urmare provocarea de greutăți materiale foarte mari muncitorilor și de asemenea a contribuit la scăderea și chiar încetarea producției de cărbune. De asemenea se poate afirma că relații sau mai bine zis „colaborări“ de genul celor descrise aici între două societăți vecine nu constituie un caz izolat în acele vremuri.

În continuare ne vom referi la alte două societăți miniere din județul Sălaj, care spre deosebire de primele două descrise mai înainte, în anii crizei economice dintre 1929—1933, din cauza greutăților foarte mari și-au încetat complet activitatea la finele anilor 1930 și 1931, fără să o mai reia după încetarea crizei. Cele două societăți în cauză sînt: CREDITUL MINIER SOCIETATE ANONIMĂ ROMÂNĂ PENTRU DEZVOLTAREA INDUSTRIEI MINIERE și INTREPRINDEREA MINIERĂ SALĂJANA DIN BOBOTA.

„Creditul Minier“ avea în proprietate, în județul Sălaj, minele de la Tihău, unde primele exploatări au început în 1910 de către „Asociațiunea minieră ungară Iosif“ (Jozsef magyarok bányatársulat), avînd două perimetre de exploatare „Margit“ și „Jozsef“. Cel care au pus bazele firmei sînt Kantor Iozsef, Wertheimer Aron și Ivanits Alojós, toți din Cluj. În 1913 firma apare sub numele de „Minele de cărbune Tihău, societate pe acțiuni“. (Tihói köszénbánya Részvenytársaság).¹⁴ În 1921 minele de la Tihău ajung în proprietatea societății „Creditul Minier“.¹⁵

La înființare „Creditul minier“ avea un capital de 1.750.000 lei iar în 1935 valoarea capitalului se ridică la 605.000.000 lei din care 544.500.000 (90%), erau deținuți de cetățeni români și 60.500.000 lei (10%) erau deținuți de cetățenii italieni.¹⁶

În ceea ce privește întreprinderea Minieră „Sălăjana“ din Bobota, a luat ființă în 1911 cu un capital de 1.200.000 coroane aur. În cursul evenimentelor din 1918 întreprinderea a fost distrusă în întregime, așa că în 1919 și-a reluat activitatea în condiții deosebit de grele. Treptat, ca urmare a investițiilor, are loc un proces de continuă dezvoltare care ține pînă la criza economică din 1929—1933. Astfel, a fost construită o uzină de aburi, o centrală electrică, pompe, un atelier de lăcătușerie și un gater.¹⁷

Dacă facem o comparație între cele două societăți putem observa că societatea „Creditul Minier“ a avut o producție relativ mică. Cea mai mare producție a realizat — în anii 1925 și 1927, de peste 7.000 de tone anual. Cealaltă societate, întreprinderea Minieră „Sălăjana“ cu excepția anilor 1919, 1920, 1921 și 1931 a realizat producția de peste 20.000 de tone anual, avînd o producție medie foarte apropiată de societățile „Surduc“ și „Valea Agrișului“.¹⁸

„Creditul Minier“ deși avea posibilități financiare foarte mari, a fost mai puțin interesată de exploatarea cărbunelui în județul Sălaj. Firma avea proprietăți miniere și în alte județe ale țării.

Dăm în continuare o serie de tabele cu date statistice privitoare la societățile miniere descrise pînă aici.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*. Registrul asociațiilor miniere, vol. V p. 863—867 vezi și Registrul concesiunilor miniere vol. IX. p. 86.

¹⁵ *Ibidem*, dosar nr. 9/1928 fila 182.

¹⁶ *Ibidem*, dosar nr. 35/1933, fila 45 și dosar 27/1935 fila 33.

¹⁷ *Ibidem*. dosar nr. 9/1928.

¹⁸ *Analele minelor din România*, nr. 10/20 oct. 1941 p. 260—262.

Producția minelor de cărbune din județul Sălaj în intervalul dintre 1919—1940¹⁹.

Tabelul nr. 1

Anul	Minele din Surduc, Cristofel, Surduc	Valea Agrașului Lupoaia	Intr. Sălăjana Bobota	Creditul Minier Tihău
1919	12 199	—	1 227	3934
1920	11 159	1 398	11 086	3532
1921	8 766	7 729	18 710	—
1922	—	14 950	23 271	2689
1923	13 175	18 529	25 051	3817
1924	15 423	23 094	23 169	5495
1925	14 730	27 833	40 422	7824
1926	22 933	30 475	36 606	3802
1927	31 882	32 523	41 962	7959
1928	36 205	41 129	37 958	2289
1929	46 687	51 103	41 601	5769
1930	39 204	39 954	34 579	1178
1931	34 217	32 628	9 789	—
1932	35 182	6 941	—	—
1933	35 539	—	—	—
1934	39 427	—	—	—
1935	33 347	—	—	—
1936	29 429	26 566	—	—
1937	30 323	—	—	—
1938	30 204	30 936	—	—
1939	21 979	34 885	—	—

¹⁹ *Idem.*

Numărul muncitorilor și valoarea producției la minele de cărbune din județul Sălaj, între anii 1919—1927 (mai puțin Asociația Minieră: „Săldjana” din Bobota.²⁰)

Tabelul nr. 2

Nr. crt.	Numele asociației	Valoarea producției/Număr de muncitori								
		Anul								
		1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927
1	Minele din Surduc	<u>1.440.015</u>	<u>1.538.155</u>	<u>2.600.336</u>	<u>3.600.197</u>	<u>5.325.349</u>	<u>8.242.479</u>	<u>8.435.033</u>	<u>15.634.006</u>	<u>26.332.304</u>
		145	135	110	133	136	182	170	223	311
2	Minele „Valea Agrișului”	—	<u>321.623</u>	<u>2.923.894</u>	<u>5.531.744</u>	<u>12.043.661</u>	<u>15.007.557</u>	<u>17.378.332</u>	<u>22.246.837</u>	<u>29.296.989</u>
			59	210	279	219	288	312	333	311
3	Creditul Minier	—	—	<u>250.628</u>	<u>866.110</u>	<u>2.099.350</u>	<u>3.675.120</u>	<u>5.048.260</u>	<u>3.058.770</u>	<u>4.674.560</u>
				43	65	103	95	117	77	137

²⁰ Arh. Stat. Baia Mare, fond Inspectoratul geologic Minier dosar nr. 9/1928, fila 56—58, 17—19, 182.

Pentru a avea o imagine clară, asupra activității miniere carbonifere din județul Sălaj, se impune compararea ei cu activitatea de extracție a cărbunelui ce se desfășoară la nivelul întregii țări. Fără a intra în amănunte precizăm doar că exploatarea miniere din Sălaj și-au adus o contribuție relativ modestă la această activitate. E suficient să amintim că în 1925 la întreaga producție de cărbune a României, de 2.928.850 tone, Valea Jiului a contribuit cu 1.691.366 tone.²¹

Este foarte interesant de remarcat faptul că mulți dintre specialiștii noștri în probleme economice dinainte de război au criticat statul român, pentru faptul că nu a încurajat suficient activitatea de exploatare a cărbunelui și că dimpotrivă a dat o importanță prea mare petrolului. În acest sens se cerea să se răstărgă producția petrolieră și să se extindă folosirea cărbunelui ca înlocuitor deoarece „Starea actuală a rezervelor noastre de petrol face ca problema satisfacerii nevoilor de energie a țării în viitor, să fie un izvor de serioase îngrijorări.”²²

Într-o vreme când se părea că petrolul va înlocui cărbunele ca sursă de energie, într-un calendar al minerului din 1936 se afirma că „Terenurile petrolifere vor avea deci de suferit în viitor o crâncenă concurență din partea cărbunelui.”²³ Aceasta ca urmare a perfecționării mijloacelor de lichefiere a cărbunilor.

În concluzie se poate afirma că oamenii cu idei progresiste s-au opus exploatării neraționale chiar a jefuirii petrolului românesc de către monopolurile străine și au sesizat importanța pe care o va avea în viitor cărbunele.

În prezent statul nostru acționează tocmai în această direcție, creșterii substanțiale a producției de cărbune și în mod sigur județul Sălaj își va aduce o contribuție importantă la mărirea producției carbonifere, contribuind în felul acesta la satisfacerea rezervelor energetice mereu în creștere ale țării noastre.

GHEORGHE ROBESCU

**QUELQUES ASPECTS DU DEVELOPEMENT DE L'INDUSTRIE
MINIERE CARBONIFERE DE SALAJ ENTRE LES DEUX GUERRES
MONDIALES**

(R é s u m é)

L'auteur a fait appel à des documents inédits appartenant au ex-inspectorat géologique minier de Baia Mare pour donner la présentation des aspects essentiels du développement de cette industrie. On trouve ici la description de l'activité des 4 associations de mines privées qui ont activé dans le pays de Sălaj entre les deux guerres mondiales.

²¹ *Enciclopedia României*, III, București, 1939, p. 609—615.

²² *Enciclopedia României*, III, București, 1939, p. 609—615.

²³ *Calendarul minerului*, 1936, Editat de Uniunea muncitorilor din industria minieră. Colecția Muzeului județului Maramureș, nr. inv. 555, pag. 130—142.

Ces associations sont:

— Les mines de charbon de Surduc. Société d'actions TRANSILVANIA — avec capital français.

— VALEA AGRİȘULUI — Société anonyme roumaine avec capital roumain et français.

— LE CREDIT MINIER.

— l'Entreprise SALĂJANA DE BOBOTA.

L'article ci présent offre une image de ces sociétés, leur formation. Il y a même des dates concrètes quant à la production de minerais, leur activité de moderniser les installations, quelques difficultés à cause desquelles la production avait diminué.